

Οι Κρητικές Επιχειρήσεις στην Επόμενη μέρα

Προκλήσεις και ευκαιρίες

του Αντώνη Παπαδεράκη

Η πανδημική κρίση του COVID-19 αναμένεται, μετά την ευκατὰ αντιμετώπιση των υγειονομικών της συνεπειών, να αφήσει έντονο το αποτύπωμα της τόσο στην ευρωπαϊκή όσο και στην ελληνική οικονομία. Ήδη οι κλυδωνισμοί είναι ιδιαίτερα έντονοι με αποτέλεσμα να καταγράφονται σημαντικές υστερήσεις στην πραγματική οικονομία. Οι επιπτώσεις των παρατεταμένων lockdown, σε συνδυασμό με τις αστοχίες και ελλείψεις στην υγειονομική διαχείριση, διαφαίνεται ότι προκαλούν σειρά αρνητικών επιπτώσεων στην αλυσίδα αξίας της ελληνικής οικονομίας. Μάλιστα οι επιπτώσεις αυτές δεν φαίνεται να κατανέμονται ισόρροπα καθώς τόσο σε κλαδικό όσο και σε γεωγραφικό (περιφερειακό) επίπεδο η εικόνα είναι ιδιαίτερα προβληματική με μεγάλο χαμένο τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις.

Σε επίπεδο περιφέρειας Κρήτης η πανδημία αφήνει βαθύ αποτύπωμα στο πέρασμα της. Η περιφερειακή οικονομία, ούσα στρεβλά προσδεδεμένη στον τουρισμό των υπηρεσιών διαμονής, δέχεται εξαιρετικά ισχυρό πλήγμα με τα τουριστικά έσοδα του 2020 να μειώνονται δραματικά (μείωση κατά περίπου -77% για τα πρώτα τρία τρίμηνα του 2020) και την ανεργία να κλιμακώνεται αισθητά (15,3% τον Δεκέμβριο του 2020 σε σχέση με το 12,3% τον Δεκέμβριο του 2019). Αναμφίβολα το οικοσύστημα της επιχειρηματικότητας που διαμορφώθηκε (μετά το 2008) γύρω από τον τουρισμό φαίνεται πως επηρεάζεται πολλαπλώς από την κατακρήμνιση της ζήτησης από το εξωτερικό. Ειδικότερα, οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, το κύτταρο του περιφερειακού παραγωγικού ιστού, δέχονται σειρά αρνητικών συμπαρομαρτούντων τόσο από την πλευρά της

ζήτησης (demandside) όσο και από την πλευρά της προσφοράς (supplyside). Κλάδοι όπως η εστίαση (και το λιανικό εμπόριο) ισχυροί κλάδοι της περιφερειακής οικονομίας, συμπιέζονται σημαντικά τόσο λόγω του περιορισμένου κύκλου εργασιών όσο και του αυξανόμενου λειτουργικού κόστους. Είναι χαρακτηριστικά τα στοιχεία της Ετήσιας Έρευνας για το 2020 του Περιφερειακού Μηχανισμού Παρακολούθησης της Αγοράς Εργασίας στη Κρήτη, ο οποίος λειτουργεί σε συνεργασία της Περιφέρειας με το Πανεπιστήμιο Κρήτης, όπου διαπιστώνει ότι:

«Παρατηρείται σοβαρή κάμψη της οικονομικής κατάστασης των επιχειρήσεων λόγω της μείωσης του ποσοστού των επιχειρήσεων που μπορούν να επιβιώσουν χωρίς να παράγουν κέρδος, με αντίστοιχη αύξηση αυτών που επιβιώνουν οριακά και αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές τους υποχρεώσεις. **Το 26,5% των επιχειρήσεων δήλωσε ότι δυσκολεύονται να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους, δηλαδή η επιβίωσή τους είναι οριακή. Οι επιχειρήσεις που δήλωσαν ότι είναι αδύνατον να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους άγγιξαν το 8%.»**

Ουσιαστικά δηλαδή, το 35% των επιχειρήσεων δυσκολεύεται ή αδυνατεί να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις τους και το 41% λειτουργεί στο όριο των υποχρεώσεων τους.

Όλα αυτά μάλιστα όταν, σύμφωνα με την ίδια έρευνα, το 50% των εργαζομένων διέκοψε την εργασία του ενώ για το 39% μειώθηκαν οι απολαβές τους. Έτσι το ιδιωτικό χρέος, το οποίο σε επίπεδο ελληνικής οικονομίας ξεπερνά τα 240 δις ευρώ, καταδεικνύει -ιδιαίτερα στην Κρήτη- τον κίνδυνο μετατροπής υγιών επιχειρήσεων σε προβληματικές.

Αντώνης Παπαδεράκης
Αντιπεριφερειάρχης Κρήτης
Επιχειρηματικότητας και Εμπορίου
Πρόεδρος Επιτροπής Προγραμματισμού

Συγχρόνως όμως και ο κοσμογονικός χαρακτήρας της πανδημίας φαίνεται πως επιταχύνει τις μεγάλες της παγκόσμιας οικονομίας (αναδιαρθρώσεις διεθνούς εμπορίου, ψηφιακός και πράσινος μετασχηματισμός στη παραγωγή, στα προϊόντα και υπηρεσίες, κ.λπ.).

Σε αυτό το πλαίσιο η **Επιχειρηματικότητα καλείται να βρει απαντήσεις σε μια τριπλή πρόκληση.**

Διάσωση, Επανεκκίνηση, Μετασχηματισμός. Οι παραπάνω διαστάσεις της πρόκλησης είναι αλληλοσυνδεόμενες, οι προτεραιότητες είναι προφανείς και οι προσπάθειες πρέπει να είναι συντονισμένες και στα τρία επίπεδα.

Δεν έχει νόημα ο μετασχηματισμός αν το 8% των κρητικών επιχειρήσεων που σήμερα αδυνατούν να

ανταπεξέλθουν (δηλ. 4-5 χιλ. επιχειρήσεις) οδηγηθούν σε κλείσιμο. Οι κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις θα είναι σοβαρές και πολλαπλασιαστικά αρνητικές. Σε κάθε περίπτωση τα μέτρα διάσωσης και επανεκκίνησης είναι επιβεβλημένα. Αποτελούν όμως αντικείμενο κεντρικής πολιτικής επιλογής σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο. **Κρίσιμο πρόβλημα είναι η ρύθμιση των συσσωρευμένων χρεών και μετατοπισμένων υποχρεώσεων στο Δημόσιο, στα Ασφαλιστικά Ταμεία και στις τράπεζες από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Πρόβλημα που απαιτεί γενναίες πολιτικές (κούρεμα προσαυξήσεων, περίοδο χάριτος, αποπληρωμή σε βάθος 10ετίας κ.α.).** Είναι όμως επίσης βέβαιο ότι αν η προσπάθεια διάσωσης και στήριξης των επιχειρήσεων δεν συν-

δυναστεί με σχεδιασμό αναδιάρθρωσης και βήματα ανάπτυξης τους τότε δεν θα έχει την αναμενόμενη θετική επίδραση στη μεσο-μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και κατ' επέκταση στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Με απλά λόγια ακόμα και σήμερα επιβιώσουν αύριο θα οδηγηθούν μοιραία σε μαρασμό.

Έτσι η συζήτηση για τη μεταστροφή και ποιοτική αναβάθμιση του περιφερειακού παραγωγικού υποδείγματος είναι ιδιαίτερα επίκαιρη.

Στο πλαίσιο της μεταστροφής αυτής τόσο η μικρή και μεσαία επιχειρηματικότητα όσο και οι δυνάμεις της απασχόλησης θα πρέπει να έχουν κορυφαίο ρόλο. Άλλωστε, η στήριξη της βραχυπρόθεσμης βιωσιμότητας τόσο των επιχειρήσεων (όσο και των εργαζομένων / ανέργων) είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την οικονομική μεγέθυνση του αύριο.

Το ζητούμενο δεν είναι ένα παροδικό boom της περιφερειακής οικονομίας αλλά η μετάβαση της προς ένα μοντέλο ισόρροπης και βιώσιμης ανάπτυξης το οποίο θα στηρίζεται στην οικονομία της γνώσης και στην καινοτομία. Θα προωθεί την βιώσιμη διαχείριση του φυσικού

και πολιτιστικού κεφαλαίου της περιφέρειας και θα αμβλύνει τις χωρικές και κοινωνικές αντιθέσεις, οι οποίες ενδέχεται να ενταθούν λόγω της πανδημίας.

Οφείλουμε να επενδύσουμε με μεγαλύτερη επιμονή στη λογική της έξυπνης ανάπτυξης (smart-growth) η οποία αποτυπώνεται και εξειδικεύεται στην **στρατηγική της έξυπνης εξειδίκευσης της περιφέρειας Κρήτης (RIS3 Crete)**. Μάλιστα τη περίοδο αυτή η στρατηγική μας επικαιροποιείται μέσα από την συνεργασία της Περιφέρειας με τα Ερευνητικά - Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, τις καινοτόμες επιχειρήσεις και τους κοινωνικούς φορείς. Στόχος μας είναι, μέσα και από διαδικασίες Δημόσιας διαβούλευσης, να έχει ολοκληρωθεί μέσα στο καλοκαίρι. Πυλώνες της στρατηγικής RIS3-Crete είναι η **Βιώσιμη Αγροδιατροφή, ο Ευφυής Τουρισμός**

- Πολιτισμός και η Υγεία - Ευεξία με οριζόντιους καταλύτες που υποστηρίζουν τον μετασχηματισμό των παραπάνω τομέων τις **ψηφιακές τεχνολογίες** και τη **βιώσιμη χρήση πόρων - κυκλική οικονομία**.

• Επιδιώκουμε βιώσιμα συστήματα Αγροδιατρο-

φής που παρουσιάζουν υψηλές διασυνδέσεις σε όλη την αλυσίδα αξίας. Από την προετοιμασία της παραγωγής και την παραγωγή, έως τις αλυσίδες εφοδιασμού και την κατανάλωση. Συγχρόνως να αναπτύσσουν την Κυκλική Οικονομία της Αγροδιατροφής, την Βιολογική Γεωργία, και την Γεωργία Ακριβείας. Να ενθαρρύνουμε την ανάπτυξη ειδικών ερευνητικών εργασιών προσανατολισμένων στη μικρή και μεσαία κλίμακα αγροτική εκμετάλλευση.

• Επιδιώκουμε «έξυπνες» βιομηχανικές επενδύσεις, ιδιαίτερα στο επίπεδο της μεταποίησης των αγροτικών / κτηνοτροφικών προϊόντων, οι οποίες θα ενισχύσουν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των κρητικών προϊόντων συμβάλλοντας στην απαραίτητη εξωστρέφεια, η οποία μπορεί να μετατραπεί σε μια ισχυρή διάσταση της περιφερειακής οικονομίας.

• Επιδιώκουμε την ανάπτυξη και εφαρμογή καινοτομιών για τον μετασχηματισμό του τουριστικού τομέα που αφορούν ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων (υποδομές και λειτουργία), αξιοθέατα, υπηρεσίες (διαμονής, γαστρονομίας), δραστη-

ριότητες αναψυχής, πακέτα που διασυνδέουν επιχειρήσεις της ενδοχώρας με ποιοτικές υπηρεσίες, εμπειρίες και αναψυχή.

• Επιδιώκουμε την ανάπτυξη του τομέα της υγείας και ευεξίας σε διασύνδεση με το τουρισμό αναψυχής και την ανάπτυξη καινοτόμων ψηφιακών λύσεων και πρακτικών σε ευρύ πεδίο εφαρμογής (τηλε-ιατρική και αυτοφροντίδα, σύγχρονες διαγνωστικές πρακτικές, λύσεις στήριξης άσκησης ΑΜΕΑ και τρίτης ηλικίας κ.α).

• Επιδιώκουμε βιώσιμες πόλεις και βιώσιμες κατασκευές για στέγαση, καθώς και ανακύκλωση υλικών, έξυπνα κτίρια και αστικές υποδομές. Να αναπτυχθούν λύσεις που ενσωματώνουν τη λογική του κύκλου ζωής των προϊόντων και των κατασκευών, στο πλαίσιο ολοκληρωμένου κυκλικού σχεδιασμού, για την αποδοτική αποσυρματολόγηση και την ανακύκλωση των υλικών.

Μοχλός για τα παραπάνω είναι η περαιτέρω **ενίσχυση του περιφερειακού οικοσυστήματος Ακαδημαϊκής, Ερευνητικής και Επιχειρηματικής καινοτομίας**.

Η λειτουργία και η δομική ανάπτυξη του Παρατηρητηρίου Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας της Περιφέρειας Κρήτης, η ανάπτυξη των Ερευνητικών δομών και υποδομών των Ακαδημαϊκών - Ερευνητικών Ιδρυμάτων, η δημιουργία Κέντρων Ικανοτήτων μέσω συμπράξεων δημόσιων, ερευνητικών και επιχειρηματικών οντοτήτων και η συνεργασία με τα γραφεία διασύνδεσης των Πανεπιστημίων, δημιουργούν ένα ισχυρό πλέγμα ικανό να δώσει ισχυρή ώθηση στη στρατηγική της Έξυπνης εξειδίκευσης στη περιφέρεια Κρήτης.

Άλλωστε δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι η Κρήτη είναι η πιο καινοτόμος περιφέρεια της χώρας και μια από της Ευρωπαϊκές περιφέρειες με ισχυρή καινοτομικότητα (strong innovator).

Η δημιουργία ενός ισχυρού περιφερειακού κόμβου καινοτομίας που θα περιλαμβάνει την ανάπτυξη του Τεχνολογικού Πάρκου Κρήτης σε Ηράκλειο και Χανιά, την χρηματοδοτική στήριξη των start-ups και νεοφυών επιχειρήσεων, την ανάπτυξη μηχανισμών προ-επώασης (pre-incubators) καινοτόμων ιδεών με χρηματοδότηση από τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης είναι εγχείρημα επιβεβλημένο και αναγκαίο για να δώσει μακρόπνοη δυναμική στο οικοσύστημα καινοτομίας της περιφέρειας.

Στο πλαίσιο των διαδικασιών αυτών τόσο ο μετασχηματισμός της αλυσίδας αξίας (προς μια λογική βιώσιμων οικονομιών κλίμακας) όσο και μια πλουραλιστική τυπολογία της επιχειρηματικότητας (π.χ. ενίσχυση των clusters και των δικτύσεων, αναβάθμιση της κοινωνικής οικονομίας) μοιάζουν ως μια «φυσική διαδικασία».

Η Κρήτη, για μια ακόμα φορά, μπορεί να πρωτοπορήσει.

